

te, de vil kunne give den historiske forskning. Man har derfor valgt »en kortfattet registrering af indholdet suppleret med de nødvendige sag- og personregistre. Teksten i dette bind skal derfor principielt forstås som stikord, der skulle gøre det muligt for forskerne at gå direkte til det originale materiale og uddrage det stof, der måtte være af interesse«. Dette tyder jo på, at målgruppen med udgivelsen er »den historiske forskning«, eller rettere vel den del af den, der har interesse for Chr. 8. som tronfølger og for 1820'erne og 30'erne – og det er vel unægtelig en snæver kreds for et så – formentlig – dyrt projekt.

For enkelte emners vedkommende er der tale om mere udførlige referater, f.eks. om ægteskabet og skilsmissen mellem prins Frederik (7.) og prinsesse Wilhelmine, forhandlingerne om stænderne og prinsens samtaler i 1838 med Metternich og tsar Nikolaj. Eller som det hedder i forlagskrivelsen: »kun de vigtigste partier af almen interesse er udgivet i deres helhed«, hvilket er sket »under indtryk af, at prinsen i de nævnte år førte en forholdsvis isoleret tilværelse hvad angik hans indflydelse på statens anliggender«.

Det forekommer mig, at der i disse udgivelsesprincipper afsløres en noget gammeldags opfattelse af både den »almene interesse« og af fagets genstandsområde, som stort set indsnævres til det politiske felt. Som bl.a. Sjøqvist selv har vist i sin artikel, kan der i disse optegnelser hentes ganske meget stof til belysning af hverdagslivet for en person af denne sociale status, naturligvis også vanskelighederne ved at »skabe sig en meningsfyldt hverdag uden at have noget reelt at foretage sig« (forordet), og det turde vel have en vis kultur- og socialhistorisk interesse. Men dér lades man altså noget i stikken af udgivelsesprincipperne.

Man må ydermere forlade sig på, at udgiveren ikke af en eller anden form for finfølelse (af politiske, moralske eller andre grunde) med sit udvalg og sine referater har udeladt noget, der måske kunne vise sig at være af interesse for historikere med andre synsvinkler end udgiverens/nes. Jeg nærer naturligvis ingen tvivl om Viggo Sjøqvists redelighed som historiker, men der er – i følge forordet – optegnelser, ganske vist få, som udgiverne har ment ikke at kunne gengive, uden at det i øvrigt afsløres, hvilken karakter disse har.

Det er således efter min opfattelse meget begrænset, hvad den alment historisk interesserede, ja selv den, der måtte være interesseret i overklassens sæder og dagligliv i 1800-tallets første halvdel kan have ud af denne – typografisk i øvrigt nydelige – bog. Men man kan da håbe, at den snævre målgruppe kan få gavn af den.

Selskabet håber i øvrigt at kunne udgive Chr. 8.s optegnelser fra kongetiden, og mener – heldigvis – at det bør ske in extenso.

Jens Chr. Manniche

Robert Svalgaard: *Krydstoldvæsenet. Det sejlene toldvæsen 1824-1904.* (Toldhistorisk Selskab/Fiskeri- og Søfartsmuseet, 1984). 120 s., 148,- kr.

Krydstoldvæsenet blev oprettet i 1824 og virkede frem til 1904. I de mange år havde det næsten fungeret som en lille etat i den store etat, men nu var dets materiel blevet aldeles ude af trit med udviklingen. Tiden var løbet fra sejlfartøjerne, da dampskibene var blevet hovedtransportmidlet. Det betød ganske simpelt, at Krydstoldvæsenets materiel ikke var på højde med udviklingen. I 1890 rådede man over omkring 30 hurtigsejlene krydsfartøjer, så en udskift-

ning ville blive kostbar. Derfor blev det hele nedlagt, men til gengæld blev landtoldopsynet noget udvidet.

Det er et spændende emne, toldinspektør Robert Svalgaard har givet sig i kast med. Krydstoldvæsenet havde nemlig til opgave at kontrollere den store flåde af ikke mindst mindre sejlfartøjer, der opretholdt transporten mellem de danske kyster og omliggende lande med varer og passagerer. Skibene skulle naturligvis også føre kontrol med den meget omfattende aktivitet langs landets talrige ladepladser for at sikre, at toldlovenes bestemmelser blev overholdt, og købstædernes rettigheder ikke tilsidesat. Endelig kan det nævnes, at Krydstoldvæsenet på en række områder tillige virkede som et slags søpoliti og bl.a. skulle holde et vågent øje med stenfiskere, karantænebestemmelser og meget mere.

I årenes løb gjorde de velholdte og hurtigsejlende toldkuttere god fyldest, og deres antal var da også i mange år i vækst. Kommando ombord havde en krydstoldassistent.

Bogen skildrer i tekst og billeder Krydstoldvæsenets opgaver, dets fartøjer, mandskab og dagligdagen om bord, uniformering, foruden de nævnte specialopgaver med karantæne, bjærgning, lodsning m.m.

Det oprindelige manuskript var udarbejdet af toldinspektør Robert Svalgaard. Ved hans død manglede det imidlertid den endelige færdiggørelse samt en billedredigering.

Det færdige resultat skyldes således i høj grad også Holger Munchaus-Pedersen, der bl.a. har fremskaffet en række særdeles gode og ikke tidligere sete billeder.

Bogen om Krydstoldvæsenet fremstår nu som en meget læsevenlig fremstilling om et spændende emne.

Henrik Fode

Henrik Becker-Christensen: *Skandinaviske drømme og politiske realiteter. Den politiske skandinavisme i Danmark 1830-1850.* (Arusia – Historiske skrifter I, 1981). 328 s.

Henrik Becker-Christensen undersøger i sin afhandling den danske skandinaviske bevægelses historie i årene mellem 1830 og 1850. Dvs. fra de første spæde spirer til en politisk skandinavisme, der voksede frem i tilknytning til det politiske røre i Danmark efter julirevolutionen og til denne politiske skandinavismes fiasko i forbindelse med den 1. slesvigske krig, der førte til en stilstand i den skandinaviske bevægelse. Han følger i bogen de enkelte faser i udviklingen og undersøger de danske skandinavisters mål, deres udbredelse og forudsætningerne for ændringerne i den danske skandinaviske udvikling.

Skandinavismen ses som en variant af de politiske enhedsbevægelser, der i første halvdel af 1800-tallet dukkede op i andre europæiske lande, mest markant i Tyskland og Italien. Synspunktet fremstår imidlertid blot som en påstand og burde nok have været nærmere drøftet. Vi får imidlertid en grundig redegørelse for udviklingen, der startede – på dansk initiativ – som en rent åndelig skandinavisme, dvs. et abstrakt ønske blandt literater og akademikere om en nærmere nordisk samhørighed. Men i løbet af 1830'erne ser man de første spirer til en politisk skandinavisme, dvs. et ønske om en politisk forening af de tre nordiske lande i en eller anden form for union med en fælles konstitutionel konge. Denne bevægelse havde nøje sammenhæng med den politiske liberalisme. Den norske forfatning fra 1814 var forbilledet, og man havde knyttet forhåbninger til Chr. 8.s tronbestigelse, men de blev som bekendt skuffede. I denne fase lægger HB-C vægt på Frederik Barfods betydning, men også de yngre radi-